

TÁJJELLEG ÉS INGÁZÁS A SZÉKELYUDVARHELYI CÉRNAGYÁRBAN

Hogy mit jelentett a cérnagyár létrejötte Udvarhely és környéke számára, azt sokszor megírták már. Ezúttal csupán arra emlékeztetnék, hogy az üzem fölépülése a Székelyföld emberöltők óta sürgetett iparosításának valóra válását jelzi. Mint ilyen, nem csupán eggyel több az országszerte épülő új üzemek között, hanem messzemenően befolyásolja a város és a messzi környék életét. A sokirányú hatásvonalból két összefüggő társadalmi jelenség — tájjelleg és ingázás — vetületeivel foglalkoznék.

Milyen mennyiségi és minőségi arányban mutatkozik meg a tájjelleg az üzem munkaközösségében? Kik és honnan járnak dolgozni a gyárba? Hogyan jelentkezik a család és a munkahely kölcsönhatása az ingázók esetében? E kérdések tárgyalásának időszerűsége sok tekintetben a jövőkutatás szükségszerűségéből is következik. E kutatásból pedig — tegyük hozzá — mi, romániai magyarok is ki kell hogy vegyük a részünket. Egyfelől mozgósítani kell — az országos célok szolgálatában — használható erőinket, másfelől számba kell vennünk jövőkutatásunk nemzetiességi vonatkozásait. Gáll Ernő írta a *Korunk* 1972. 8. számában: „A romániai magyarság jövőjének képe tehát egyrészt az egész ország szocialista útját előrevetítő kutatások, távlati tervek, másrészt a kifejezetten nemzetiességi vonatkozású prognózisok megvilágításában rajzolódik majd ki. Az utóbbiaknak az itteni magyarság demográfiai, gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődését kell előrejelezniük, konkretizált válaszokat keresve az alapvető, sorsdöntő kérdésre: mi a nemzetiességi lét perspektívája, mi sajátos azonosságának jövője?“

Írásom ebben az értelemben kíván prognózis célzatú is lenni.

Tájjelleg

A CERNAGYÁR ÉS FONODA dolgozóinak 49,5%-a *ingázó*. Két csoportra oszthatók: közeliak, a város peremfalvaiból, helyi járáttal utazgatók (20%) és távoliak (80%). Az összes ingázó 73 helységből jár be; 17 helység közeli, 56 viszont távoli.

Székelyudvarhely három főbb útvonal találkozási pontján terül el. E három útból még három jelentős vonal ágazik el és hosszabb-rövidebb bekötőutak. A három főútvonal a következő: 1. északkeleti irányban Csíkszereda felé; 2. délnyugati irányban Székelykeresztúr, Segesvár felé; 3. északnyugatnak Parajd, Szováta, Marosvásárhely felé. Az első útvonalból Fenyédnél Gyergyószentmiklós felé lép ki elágazás. Nagy

település itt Zetelaka; a legtávolabbi helység, ahol cérnagyári munkás lakik: Ivó (24 km). Csíkszereda felé a legtávolabbi ilyen település Vlahicán keresztül Lövéte (34 km). A második útvonalból Felsőboldogfalvánál — Homoród vidéke, Barót közbeesésével — Brassó felé tér el műút. Legtávolabbi hely — ezen a vonalon — ahonnan az üzembe ingáznak: Városfalva (24 km). Székelykeresztúr, Segesvár felől a legtávolabbi ingázót küldő falu Szenterzsébet (46 km). A harmadik útból Szentléleknél van elágazás (a Nyikómente), amelyen a legmesszebb eső hely, ahonnan bejárnak gyárba, végeredményben közelebb van Székelykeresztúrnál, amely ezen a vonalon 30 km. Végezetül Szováta irányában Parajd a legtávolabbi hely: 40 km.

Az ingázók mennyiségét illetően tájegységek szerint a következő eredményt kapjuk.

Vlahica (Szentkeresztbánya) vidéke: Homoródfürdő, Kápolnás, Vlahica (Szentegyházásfalva és az üzemi telep), Lövéte; összesen 116 ingázó. Legtöbb Vlahicáról: 71, legkevesebb Homoródfürdőről: 2.

Homoród vidéke: Kénos, Gyepes, Lókod, Szentmárton, Bágy, Abásfalva, Homoródkeményfalva, Recsenyéd, Szentpál, Szentpéter, Városfalva, Almás — összesen 87 ingázó. Legtöbben Szentmártonból: 22, a legkevesebben Bágyból, Gyepesről, Keményfalváról: 2—2. Megjegyzendő, hogy ezen a vonalon műút csupán 4 km.

Küküllömente (a Nagy-Küküllő vidéke Újszékelyig, bekötőútjaival együtt): Bögöz, Agyagfalva, Mátisfalva, Székelymagyaros, Décsfalva, Nagy- és Kisgalambfalva, Betfalva, Rugonfalva, Székelykeresztúr, Fiátfalva, Alsóboldogfalva, Újszékely, Szenterzsébet — valamint mellékútvonalán Béta, Dobó, Vágás; összesen 221 ingázó. Legtöbben Kisgalambfalváról: 39, legkevesebben Szenterzsébetről: 1. E falvaknak jórészt műútja van Béta, Dobó, Vágás, Agyagfalva, Mátisfalva, Magyaros, Szenterzsébet kivételével.

Nyikómente: Szentlélek, Bogárfalva, Farkaslaka, Malomfalva, Kecsetkiszfalud, Kecset, Szentmihály, Bencéd, Kobátfalva, Kadács, Siménfalva, Tarcsafalva, Medesér; összesen 215 ingázó. Legtöbben Farkaslakáról: 61, legkevesebben Tarcsafalváról: 2. A műúttól félreesik Bogárfalva, Kecset, Kecsetkiszfalud, Bencéd, Tarcsafalva, Medesér.

Oroszhegy környéke: Oroszhegy, Szentkirály, Fancsal, Tibód, Ülke, Szenttamás; összesen 157 ingázó. Legtöbben Oroszhegyből: 74, legkevesebben Tibódról: 3. Útja rossz, köves és hágós.

Sövidék: Korond, Alsó- és Felsősófalva, Parajd; összesen 102 ingázó, egyenlő megoszlásban. Az alsósófalvi bekötőút kivételével műútja van.

Zetelaka vidéke: Zetelaka, Zeteváralja, Ivó; összesen 139 ingázó. Legtöbb Zetelakáról: 113, a másik kettőből 13—13. Műútja van.

A felsorolt tájegységekből az ingázók többnyire egyezményes különjáratú autóbusszal közlekednek. Mások a szállítási vállalat rendes járataival vagy személyi járművel. Némely helységet ma sem érint autóbuszjárat.

Székelyudvarhely peremvidéke. Közigazgatásilag két városi alárendeltségű községközpontja van: a felsőboldogfalvi és a fenyédi. E központok falvaiból városi autóbuszjáratok vezetnek be Udvarhelyre, járataik számával igazodva a napszakonkénti utasforgalomhoz.

Felsőboldogfalva községközpont falvai: Felsőboldogfalva, Bikafalva, Hodgya, Farcád, Sükő, Ócfalva, Árvátfalva, Patakfalva, Telekfalva, Lengyelfalva. Összesen 147 ingázó jár be innen, legtöbben Farcádról: 27, legkevesebben Sükőből: 3. Ide kell sorolnunk Miklósfalvát és Kányádót, jóllehet a peremvidéken kívül esnek, de a városi járatok egyik vonalának végállomása Miklósfalva. E két faluból 14 ingázót tartunk nyilván.

Fenyéd községközpont falvai: Fenyéd, Küküllőkeményszőlőfalva, Mára-falva. Összesen 127 ingázó. Legtöbben Márafalváról: 68, legkevesebben Keményszőlőfalváról: 18.

A cérnagyár munkaközössége olyan gazdag földrajzi, történelmi, gazdasági, ipari, művelődési adottságokkal és hagyományokkal rendelkező tájról toborzódik, ami meghatározó tényezővé válik a gyár—munka—otthon viszonyban. A gyár létesítése 2000 embernek adott szakképesítési lehetőséget, ugyanis 61%-a kezdőként állt munkába. Úgy gondolom, hogy a sikeres tanulás, szakképzés s még inkább az új munkakörben történő eredményes helytállás sok tekintetben a „táji“ hagyományokkal magyarázható. Hargita megyében az 1965—1970 időszakban az 1000 lakosra jutó munkások, alkalmazottak számának növekedése 18%-os volt. Annak előtte — mint ismeretes — a kevésbé fejlett megyék közt állott. Az ipartelepítés helyes területi elosztásának következtében a növekedés százalékaránya emelkedőben van. Az előbb felsorolt helységek viszonylatában a cérnagyár ezer lakosból 22 lakost minősített ipari dolgozóvá, akik közül 85% nő. Úgy gondolom, hogy ezek az adatok mindennél jobban jelzik az üzem messze sugárzó táj-megemelő hatását.

De nem csupán a cérnagyár létesítése befolyásolta a környék munkaerőáramlási irányát, hanem a gyárba jutott dolgozók a maguk részéről tájjellegű (komplex) hatást gyakorolnak az üzem munkateljesítményére. Miként mutatkozik meg ez?

Az ingázó, de még a városba beköltözött vidéki is — akarva-akaratlanul — magában hordozza faluja értékítéleteit, munkakedvét, teherbíró képességét, humorát, színérvékét, izlését, dalait. A havasaljiak például edzettek, szívósak, évszázadokon át hozzászoktak a nehéz erdőlő munkához. Nagy terheket emeltek, irányítottak, mozdulataiktól, helyzetfelmérésüktől saját maguk s társaik épsége, sőt élete függött. Ők többnyire a havason dolgoztak, otthon maradt asszonyaik pedig úgyszólván önellátói voltak családjuknak, önálló munkavégző és családfő szerepet töltöttek be. Ezek a képességek a gyári munka során a porban vagy a gőzben, gépsorok munkavégző mozdulatainak váltakozásaiban mind-mind előnyösen nyilvánulhatnak meg. Vagy gondoljunk az iparos vidékről jött dolgozókra (Lövete, Vlahica, Parajd). Hozták a választott mesterség szeretetét, s nem kis mértékben a kezűgyességét (háziiparból is), a darabszámbér vagy a mennyiségi és minőségi termelés követelményeinek ismerveit, a szalagmunkába való beilleszkedéshez szükséges figyelmet. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a népművészet különböző ágai-ban járatos nemzedékek (bár fenntartásokkal elfogadott!) mértékelő, kivitelező képességeit sem. Meg kell említenünk a földművelő, állattenyésztő, gyümölcsstermelő emberek több sajátos vonását is. Munkájukkal való benső azonosulásuk abból az élményből fakad, hogy dolguk tárgya és eredménye „termés“ — a szó eredeti és átvitt értelmében. Termés: gyümölcs, virág, állat; élő valóság. S a „termés“-t érzelmi mo-

tivációk alapján is „szeretik“, gondoljunk csak a háziállatok gondos ápolására. A munkalélektani kutatások bizonyítják, hogy a termelés eredményéhez jelentősen hozzájárulnak az egyén fejlődését meghatározó efféle tényezők.

A továbbiakban számolnunk kell azzal is, hogy a cérnagyárban dolgozók többsége ismerős személyi környezetben, közösségben dolgozik — már kezdettől fogva. Nemcsak az ismert vidék szülőtteivel, hanem közvetlen falubelijeivel, sőt utcabeli szomszédjaival. A számba vett tájegységek annyira kis földrajzi területek, hogy az ismeretség s rokon kapcsolatok révén is a tájegységbeli együvértartozás vonzása és ellenőrzése mindenütt „kitapintható“. Mindez ösztönzőleg hat a fegyelem, munkamegvalósítás, társadalmi tevékenység terén. Az udvarhelyi lakos közelről sincs annyira kitéve annak, hogy hanyagsága, fegyelmezetlensége miatt „megszólja“ a város. De a falusi gyárimunkás még mindig érzékenyen figyel: „mit szól a falu?“ Ha például káros kimenetelű konfliktusba kerül, biztos lehet, hogy falubeli munkatársai hazaviszik a hírt, s annak messze-menő hatása lehet.

Egyszóval a faluról bejáró munkás otthon van a gyár munkaközösségében olyan értelemben is, hogy eredeti otthona világából egy rész vele van: munkatársakban, jelzőrendszerben, történelmi múltja örökségében, népi kultúrájából fakadó magatartásban. Nem kell leküzdenie az — eltérő helyzetben megmutatkozó tárgyi, személyi — ismeretlenség nehézségeit. Mindez gazdagítja energiakészletét, részben pedig megkíméli az alkalmazkodási nehézségektől. Ha elszakad a cérna, ha megáll a gép, ha ellenőrzik a munkáját, ha kérnivalója van, ha hibázik az elszámolás, ha beteg, milyen megnyugtató tudat: falubelije, környékbelije félszavából, arcrándulásából is azonnal megérti, hogy segítségre van szüksége. Az otthoniség tudatát még az is fokozza, hogy az egy útvonalba eső községek ingázói többnyire egyazon váltásban dolgoznak.

Érdekes, hogy a munkában előljárók hovatartozása nem városi súlypontú. Az 1972. évi hetvenegy élmunkás nagy része vidéki. Számszerűen sorrendben a falvak így következnek: Korondról 11, Zetelakáról 9, Bétából 8 élenjáró dolgozó került ki. Összesen 27 falu adott élmunkást. De a gyárban dolgozók számarányához mérten százalékban kifejezve az első öt helység a következő: a bétaiaknak 34%-a élmunkás, a korondiaknak 33%-a, a lengyelfalviaknak 23%-a, a fenyédieknek és a szentlélekieknek 9%-a, a zetelakiaknak 7%-a.

Ingázás

Említettem, hogy a cérnagyár dolgozóinak fele ingázó, s többségük (80%) távoli falvakról jár be. A távoli ingázókat ismét két csoportra osztottam: egyezményes autóbusszal ingázókra és a menetrendszerű autóbusszal, illetve egyéb módon ingázókra.

A következőkben az egyezményes autóbusszal messziről ingázók csoportjának adatai alapján vizsgáljuk meg az ingázás vonatkozásait. Ez a csoport az összes ingázók 63%-át jelenti, ez idő szerint 765 főt. Közülük 647 nő és 118 férfi. Együttvéve ezekből ifjú: 357, házas: 351, özvegy és elvált: 57. Gyermektelen: 472, gyermekes: 293. A gyermekes szülők közül apa: 43, anya: 250. Az anyák közül leányanya 2, özvegy 4, elvált 9. A szülők összesen 613 gyermekkel rendelkeznek, akik közül

123 csecsemő (20%), 146 óvodás korú (24%), 257 iskolás (42%) és 87 már kereső (14%). A kiskorúak százaléka 86. Családjuk nagysága szerint a szülők a következőképpen csoportosíthatók:

	1	2	3	4	5	6
	<i>gyermekes</i>					
apa	12	19	8	2	1	1
anya	90	84	45	17	6	5

Jellemző, hogy a sokgyermekes szülők — idősek, jórészt olyanok, akiknek a gyermekeik még a gyárbalépés előtt megszülettek. Kérdés, hogy a fiatalok követik-e példájukat? S egyáltalán, a gyárbajárás, ingázás milyen irányban befolyásolja — itt és most — a szaporulatot? E kérdésekre ma még korai volna választ keresni.

A lakóhely és a munkahely közti távolság számottevően befolyásolja az ingázó otthon töltött idejének beosztását. Ingázóink esetében e helyzet még azzal is bonyolódik, hogy több váltásban dolgoznak. Minden héten más-más órában kell munkába indulniuk, otthonlétük időpontja hetenként változik. A nyolcórás munkaidőhöz hozzászámítódik az ingázási idő, ami helységenként változik, s legtöbb félórás különbséggel mérhető.

Délelőtti váltáskor 4,30—5 órákor indulnak el otthonról, és 15,15—15,45 órákor érkeznek haza. Délutáni váltáskor 12,30—13 órákor indulnak, és 23—23,30 órákor érkeznek. Éjszakai váltáskor 20,30—21 órákor indulnak, és 7—7,30 órákor érkeznek meg a faluba. Az otthon töltött idő átlag 13 óra, ebből átlag 6—7 óra alvás — marad 6—7 óra a család számára (elvileg!). Viszont ezt befolyásolja az ingázó családi állapota: családos-e, avagy egyedülálló, van-e gyermeke s hány, kiskorú-e vagy kereső. A családosoknál azt is számításba kell venni, hogy házas társuk milyen foglalkozású. Az ingázók, házas társuk foglalkozása szerint, összesen 38 csoportba oszthatók: munkás házas társal rendelkezik 117 ingázó, 67-nek a párja gazdálkodó, 11-nek mezőgazdasági traktoros, 10-nek háztartásbeli stb. Csak 25%-uk házas társa mondható szabadfoglalkozásúnak (főleg háztartásbeli), 75%-uknak házas társa szintén időhöz kötött munkakezdéses foglalkozású. Ez számokban azt jelenti, hogy a vizsgált ingázók fele — ha házas társuk délelőtt dolgozik — délelőtti váltás esetén 13, délutáni váltáskor 6, éjszakai váltáskor 5 órát tölthet a családjával együtt. A délelőtti és délutáni váltás alkalmával a jelzett időből leszámítandó az alvási idő. Az ingázás tehát nem sok időt hagy az együttlétre, és nem befolyásolja kedvezően a családi életet.

Az ingázó ifjak esete a legkedvezőbb. A szüleiktől rájuk bízott feladatok ellátására, részben saját érdeklődési körükből eredő tennivalóik elvégzésére viszonylag marad idejük. Az ingázó ifjak közül 298 lány, 59 fiú. Nyáron — kevés kivétellel — a mezőn is dolgoznak.

Az ingázó családanyák helyzete a legnehezebb. Ahogy hazaérkeznek, „ezeregyfelé“ vigyázhatnak. Főzés, mosás, ruhajavítás, kert munkája, bevásárlás. A gyermekes nők 10%-ának a férje gazdálkodó. Mezőgazdasági munkák idején a munkásasszony a mezőre is kijár.

A férfiak esetében az otthoni foglalkozást két főbb munkaterület szabja meg: mezőgazdasági munkát végeznek, vagy a szakmájukban

„maszekelnek“. Pihenőszabadságukat a vidékiek a mezőgazdasági munkák tetőzésekor veszik ki.

Az otthon tölthető idő maximális felhasználhatósága mellett számításba kell venni az állandó figyelemkészséget, ami az indulásra való készenlét végett eléggé idegesítő. Ez minden munkába járó dolgozónál energiaelvonó feszültség, de az ingázók esetében — s azok közül is különösen a mezőn dolgozóknál — többletet kíván. Gyorsabban kapálj, gyorsabban rakd a szénát, a gabonát; az igavonó állat ilyenkor „értetlenebb“, a fogatos idegesebb, s így tovább. — mert az autóbusz „nem vár“.

Kulturális igények kielégítésére munkanapok idején nemigen adódik alkalom, különösen a családosok esetében. Viszont kulturális érdeklődésük a gyárban töltött évek arányában egyre nő.

Az előrejelzés gondjai

Melyek azok a vonatkozások, amelyek prognózisos hangsúllyal előtérbe kerülnek a vizsgált jelenségek nyomán? Nyilván azok, amelyek az *egyén, a munka, a társadalom kölcsönös viszonyának összefüggéseiben* a legfontosabbak. Egyiket sem lehet a másiktól elszigetelten vizsgálni. Az egyén nem egy általában létező egyén, hanem történetileg adott személy, a munka viszont az egyénnek olyan céltudatos tevékenysége, melyet adott társadalomban, adott termelőhelyen végez. A mi esetünkben az egyén—munka—társadalom összefüggése kimondottan az *itt és most* kategóriájában nyilvánul meg. Innen kell a jövő felé tekintenünk.

A cérnagyár termelékenységének hatékonyságát erősen meghatározza a munkaerő-állomány „mozgása“. A folyó év első negyedében 162 személy hagyta ott a munkát. A hasonló jellegű gyárak viszonylatában az országos átlagnak felel meg ez a szám. Kik és miért mentek el a gyárból? Olyanok, akiket már előzőleg betanítottak a szakmában. Mind-ez a gyárnak állandó jellegű munkaerő-utánpótlási gondot jelent. A munkát ideiglenesen vagy véglegesen abbahagyó személyek a következő bevallott vagy elhallgatott indokok alapján távoznak a gyárból: gyermeknevelési gondok, férjhezmenetel, jobb munkalehetőséget talált.

A gyár többségében női munkásokkal dolgozik. Különösen a családos nők esetében az ingázás nehézségekkel jár. Az ingázók részéről viszont fékező hatás nyilvánul meg a mezőgazdasági munkák csúcsidőjében, amikor is otthon fáradtra dolgozzák magukat.

Munkáspótlásról maga a gyár gondoskodik. Az idén 137 fiatal nyert kétévi oktatás után szakképesítést.

A munkaidő kihasználását a következő kimutatás szemlélteti. 1973 első negyedében (munkaidő: 100%) a kihasznált idő aránya 91,3%, a kihasználatlané 8,7%. Ez utóbbi a következőkből áll össze: szülés 2,9%, betegség 5,1%, társadalmi kötelezettség 0,1%, igazolatlan 0,4%, egyéb 0,3%. A munkaidő kihasználásának aránya az országos átlagnál magasabb.

Ez a jó eredmény minden tekintetben arra vall, hogy a gyár dolgozó közössége — szokványos kifejezéssel élve — öntudatos emberekből áll. De mi húzódik meg emez „öntudat“ mögött? Mennyit hoztak a dolgozók otthonról szorgalom, fegyelem, odaadás terén? S mit „szedtek föl“ e

tulajdonságokból a szakmai képzés során, s mit köszönhetnek a jó vezetésnek, az egész üzemet betöltő kedvező munkaléggörnek, avagy az egyes csoportok, műhelyek, brigádok és más kis munkaközösségek serkentő erejének? Ezzel máris elérkeztünk a munkaidő-kihhasználás legkedvezőbb esetben várható eredményének tárgyalásához. Ilyen értelemben körvonaloznunk kell, hogy a gyáron belül milyen demográfiai mozgásirány várható, és ez milyen feladat elé állítja majd a vezetőséget.

A vizsgált ingázó csoport tagjainak 46%-a családalapítás előtt áll, s a családosok 32%-a gyermektelen. Öt éven belül a valószínűség szerint a jelenlegi családosok megszorodnak 40—45%-kal, s ha a jelenlegi családosok mind az üzemben maradnának, akkor az ingázók 90%-a családos lenne. Csakhogy az idén újabb 137 ifjú nyert szakképesítést és állott munkába. Ha az eddigi arálynak megfelelően közülük 74 személyt ingázónak tekintünk, öt év múltán összesen 370 személy ismét családalapítás előtt áll majd. Ha úgy számítjuk, hogy a mai gyermektelen családosok (32%) is öt év múlva mind gyermeket akarnak, akkor a családalapításra kész személyekkel egybevetve (leszámítva 10%-os szóródást) mintegy 562 egyszeri gyermekszülés következhet be. Hozzászámítva a nem vizsgált csoportokat (helybeliek, közeli ingázók), s azokból az ideszámítható munkásnők lehetséges létszámát, akkor az elkövetkező öt év alatt 1500—2000 egyszeri gyermekszülés várható. Ugyanilyen arányban kell tehát számolni a szülési szabadsággal, családi helyzetnehézségekből fakadó szerződésfelbontással, a gyár elhagyásával stb. Háromszorosára növekedhetnek tehát a mai gondok.

Még egy szemléltető jelzés. Előbb jeleztem, hogy ha az ingázó házastársa állandó jelleggel délelőtt dolgozik, akkor — elvileg — együtt lehetnek a délelőtti váltás esetén 13, délutáni váltáskor 6 órát. Ez az ingázó tehát munkanapokon átlag (elvileg) 9 és fél órát lehet együtt családjával, ami egy negyedévben összesen 740 óra = 30 nap. Ezzel szemben a helyben lakó cérnagyári munkás jóval több időt tölthet otthon, még akkor is, ha 20—30 percet gyalogol hazáig. Negyedévenként a különbség 15—20 nap, évenként pedig átlagosan 2 hónap — az ingázó hátrányára.

Mindkét adatlevezetés két lényeges üzemi (s egyben általános társadalomvezetést érintő) gond. S mindkettő összefügg: az első közvetlenül a termelési tényezőkre utal, a második viszont a társadalmi öneszmélésen belül a munkásöntudat formáló tényezőire.

Néhány prognosztikai kérdés. Mit tehet a közellátás az ingázó nők érdekében? Például a gyár közvetlen közelében létesítenének félkész-ételeket is árusító üzletet. Az ingázók (de más alkalmazottak is) leadnák érkezéskor a rendelést, és az árut elmenetelkor összecsomagolva átvennék. Üzemi bölcsőde, napközi otthon és étkezde létesítése sem halasztható sokáig.

Az ilyen jellegű létesítmények megszilárdítanak a nők gyári helyzetét. Fokoznak munkabírást és a családjukkal tölthető idő jobb kihasználását. Egyszerűen elmélyítenék az üzemi munkás amúgy is domináló élményét: a szolidaritás és egymásrautaltság érzetét, aminek nyilván öntudatformáló ereje van.

Az előbbi kimutatások azt jelzik, hogy a messziről ingázó cérnagyári munkás naponta átlag 9—10 órát tölthet családjával. Ebből 6—7

órát aludnia kell. Marad — szabadon — három és fél, négy óra. Mennyi juthat ebből művelődési igényeinek kielégítésére? (Mert házi gondjai, gyermeknevelési feladatai is vannak.) Mikor olvasson — nemcsak újságot? Mikor hallgasson rádiót — nemcsak híreket vagy időjelzést? Mikor mehessen színházba, moziba? Faluközösségével mikor tartson megfelelő szinten kapcsolatot?

Milyen különbséget szül kulturális, egészségügyi, de más tekintetben is — az a tény, hogy a városi dolgozónak nem csupán több ideje, de alkalmi is inkább nyílik a művelődésre, szórakozásra vagy a higiénikusabb életre a mozi, színház, közkönyvtár, közfürdő és egyéb intézmények, rendezvények révén.

Látnunk kell azonban az érem másik oldalát is. Az ingázóknak kevés az idejük, de sok a munkaalkalmuk, kereseti lehetőségük: a tsz-mezőn végzett munkától a háztáji kertészkedésig és állathizlalásig hányféle módon juthatnak — és jutnak is — mellékjövedelemhez, míg a városi lakosoknak alig-alig van lehetőségük az üzemen kívül munkát végezni, keresni. Az is ismeretes, hogy városon egyelőre nagyobb a lakáshiány, körülményesebb a családi ház építése, ezzel szemben falvainkra az jellemző, hogy az ingázó munkások egyre több és tágasabb hajlékokat építenek, amelyekből ma már nem hiányoznak a háziasszony munkáját megkönnyítő és az életet szebbé, kulturáltabbá tevő eszközök, legyen szó a mosógépről vagy a televízióról, újabban pedig a jégszekrényről és a fürdőszobáról is.

Ilyen helyzetben sajátosan alakul az ingázók társadalmi „rangsora”. Noha — mint láttuk — az élmunkások java közülük kerül ki, műveltség, tájékozottság, társadalmi tevékenység terén bizonyos fokig lemaradnak a városi szaktársaik mögött, anyagiak terén viszont sok tekintetben jobban állanak, otthon a faluban pedig a legmódosabbak, a legtekintélyesebbek.

Az ipartelepítés tájalakító jellege — első pillantásra — éppen a falusi házépítés és a korszerű lakberendezés fellendülésében mutatkozik meg. És ha az üzemlétesítésnek ma elkerülhetetlen velejárója a kiterjedt körzetű és méretű ingázás, akkor ez utóbbira azt mondhatjuk, hogy fáradtságos dolog és nagy ár, de — megéri. Anyagi, szakmai és önértékelési gyarapodás, valamint biztos állás, fölmérhető jövő a következménye. Az ingázásra vonatkozó előrejelzésekhez pedig az is odaszámítandó, hogy a lakásépítések arányában egyre több falusi munkás költözik be Udvarhelyre, bővül a műúthálózat, no meg a személygépkocsi-állomány.

Pongrácz Antónia: Nap

